

๑๒. อตฺตวคฺค^๑

๑. โปธิราชกุมารวตฺต

[๑๕๓] อตฺตทานญฺเจ ปิยํ ชลฺญา รกฺขเยย นํ สุรฺกฺขิตํ
 คิณฺณํ อลฺลตฺรํ ยามํ ปฏฺิขฺกฺเขยฺย ปณฺฑิโต.

๒. อุปนฺนทสฺสยปฺตฺตตฺเถรวตฺต

[๑๕๔] อตฺตทานเมว ปจฺมํ ปฏฺิฐุเป นิเวสเย
 อถลฺลมนฺุสาเสยฺย น กิสิสฺเสยฺย ปณฺฑิโต.

๓. ปธานิกิสิสฺสตฺเถรวตฺต

[๑๕๕] อตฺตทานญฺเจ ตถา กยิรา ยถลฺลมนฺุสาสติ
 สุทฺนุโต วต ทเมถ อตฺตา หิ กิร ทฺุทฺทโม.

๔. กุมารกสฺสปมาตาวตฺต

[๑๖๐] อตฺตา หิ อตฺตโน นาโถ โโก หิ นาโถ ปโร สียา
 อตฺตนา หิ สุทฺนุเตน นานํ ลภติ ทฺุลลภํ.

๕. มหากาลอุปาสกวตฺต

[๑๖๑] อตฺตนา ว^๒ กตฺมํ ปาปี อตฺตชฺชํ อตฺตสมฺภวํ
 อภิมนฺุตฺติ^๓ ทฺุเมธํ วชิรฺวสมฺหย^๔ มณฺี.

๖. เทวทตฺตวตฺต

[๑๖๒] ยสฺส อจฺจนฺตทฺุสฺสึลฺลยํ มาลฺุวา สาลมิโวตฺถตฺมํ
 กโรติ โส ตถตฺตทานํ ยถา นํ อิจฺฉตี ทิโส.

^๑ พระไตรปิฎกบาลีอักษรไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เล่มที่ ๒๕ ขุททกนิกาย ธรรมบท

^๒ จ.ม. หิ

^๓ ส.อ. อภิมนฺุตฺติ

^๔ จ.ม. วชิรฺวสมฺหย

๗. สัมภพปริสกกนวัตถุ

[๑๖๓] สุกรานี อสาฐนิ อตุตโน อหิตานี จ
 ยี่ เว หิตลจ สาธลจ ตี เว ปรมทุกกรั.

๘. กาลตุเถรวตถุ

[๑๖๔] โย สาสนั อรหตี อริยานั ฌมมชีวินั
 ปฏิกโกสตี ทุมเมโธ ทิกุจี นิสสาย ปาปิกั
 พลานี กณฎกสเสว^๕ อตุตจนลญา^๖ ผลลตี.

๙. จุพกาลอุปาสกวัตถุ

[๑๖๕] อตุตนา ว^๗ กตี ปาปี อตุตนา สงกิลิสตี
 อตุตนา อกตี ปาปี อตุตนา ว วิสุจตี
 สุกุธิ อสุกุธิ ปจจตุตี นาณโล อณล^๘ วิโสชเย.

๑๐. อตุตทตตุเถรวตถุ

[๑๖๖] อตุตทตตี ปรัตถเนน พหุนาปี น หาปเย
 อตุตทตถมกิลญา สทตถปสุโต ลียา.

อตุตวุกโก ทวาทลโม.

^๕ น.ม. กณฎกสเสว

^๖ น.ม. อตุตมาตย

^๗ น.ม. อตุตนา หี

^๘ ลี. นาณมณโย

๑๒. อุตตวรรค

หมวดว่าด้วยตน

๑. โภชิตราชกุมารวัตถุ

เรื่องโภชิตราชกุมาร

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่โภชิตราชกุมาร ดังนี้)

[๑๕๓] ถ้าบุคคลรู้ว่าตนเป็นที่รัก ก็ควรรักษาตนนั้นไว้ให้ดี
 บัณฑิตพึงประคับประคองตนไว้ให้ได้
 อย่างน้อยยามใดยามหนึ่งใน ๓ ยาม

๒. อุปันนทศกยปุตตเถรวัตถุ

เรื่องพระอุปันนทศกยบุตรเถระ

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่ภิกษุหนุ่ม ๒ รูป ดังนี้)

[๑๕๔] บัณฑิตพึงตั้งตนไว้ในคุณธรรมที่เหมาะสมก่อน
 แล้วสอนคนอื่นในภายหลัง จึงจะไม่มัวหมอง

๓. ปธานิกตีสเถรวัตถุ

เรื่องพระปธานิกตีสเถระ

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่ภิกษุประมาณ ๕๐๐ รูป ดังนี้)

[๑๕๕] บุคคลสอนผู้อื่นอย่างไร ก็พึงทำตนอย่างนั้น
 ผู้ที่ฝึกตนดีแล้ว จึงควรฝึก (ผู้อื่น)
 เพราะตนนั้นแลฝึกได้ยากยิ่ง

๔. กุมารกัสสปมาตาวัตถุ

เรื่องมารดาของพระกุมารกัสสปเถระ

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่ภิกษุทั้งหลาย ดังนี้)

[๑๖๐] ตนแลเป็นที่พึงของตน บุคคลอื่นใครเล่า จะเป็นที่พึงได้
 เพราะบุคคลที่ฝึกตนดีแล้ว ย่อมได้ที่พึ่งอันได้โดยยาก

๕. มหากาลอุปาสกวัตถุ

เรื่องมหากาลอุปาสก

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่ภิกษุทั้งหลาย ดังนี้)

[๑๖๑] บาปที่ตนเองทำ เกิดในตน มีตนเป็นแดนเกิด
 ย่อมทำลายคนมีปัญญาทราม
 เหมือนเพชรที่เกิดจากหินทำลายแก้วมณี ฉะนั้น

๖. เทวทัตวัตถุ

เรื่องพระเทวทัต

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่ภิกษุทั้งหลาย ดังนี้)

[๑๖๒] ความทูลศัลโดยสิ้นเชิง
 ย่อมรังรัดอัธภาพของบุคคลผู้ทูลศัลไว้
 คูกเถาวัลย์ที่รังรัดต้นสาละไว้
 เขาย่อมทำตนให้วิบัติคูกโจรปรารถนาให้เขาวิบัติ ฉะนั้น

๗. ถังฆเภทปริสัถกนวัตถุ

เรื่องความพยายามเพื่อทำลายสงฆ์

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่พระอานนที่ปรารถถึงพระเทวทัต ดังนี้)

[๑๖๓] กรรมที่ไม่ดี และไม่มีประโยชน์แก่ตน ทำได้ง่าย
 ส่วนกรรมที่ดี และมีประโยชน์ ทำได้ยากอย่างยิ่ง

๘. กาลเถรวัตถุ

เรื่องพระกาลเถระ

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่พระกาลเถระและชนทั้งหลาย ดังนี้)

[๑๖๔] ผู้มีปัญญาทราม อาศัยทิฏฐิชั่ว
 คัดค้านคำสอนของพระอริยะ
 ผู้เป็นพระอรหันต์ ผู้ดำรงอยู่โดยธรรม

การคัดค้านและทักท้วงชั่วนั้น
เกิดขึ้นมาเพื่อทำลายตนเอง
เหมือนขุยไผ่ทำลายต้นไผ่ ฉะนั้น

๕. จุฬกาลอุปาสกวัตถุ

เรื่องจุฬกาลอุปาสก

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่จุฬกาลอุปาสก ดังนี้)

[๑๖๕] ตนทำบาปกรรมเอง ก็เศร้าหมองเอง
ตนไม่ทำบาปกรรมเอง ก็บริสุทธิ์เอง
ความบริสุทธิ์ และไม่บริสุทธิ์ เป็นของเฉพาะตน
คนอื่นจะทำคนอื่นให้บริสุทธิ์ไม่ได้

๑๐. อัคคทัตถเถรวัตถุ

เรื่องพระอัคคทัตถเถระ

(พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถานี้แก่พระอัคคทัตถเถระ ดังนี้)

[๑๖๖] บุคคลไม่ควรให้ประโยชน์ตนเสียไป
เพราะประโยชน์คนอื่นแหม่มาก
เมื่อรู้ประโยชน์ตนแล้ว
ก็ควรชวนขวยในประโยชน์ตน

อิตตวรรคที่ ๑๒ จบ